

TA'LIM JARAYONIDA YOSH AVLODGA MILLIY MADANIYATNI TANISHTIRISH ORQALI JAMIYATDA O'ZLIGINI SHAKLLANTIRISH USLUBIYOTI

Karimov Rustam Samadovich

Turkiston Yangi Innovatsiyalar Universiteti musiqa ta'limi va san'at yo'nalishi 1- bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik yoshdagi o'quvchilarning o'z milliy madaniyati bilan tanishish orqali o'zligini, ya'ni fuqarolik shaxsini shakllantirish bo'yicha ishning uslubiy xususiyatlari ko'rib chiqiladi. Fuqarolikning o'ziga xosligining kognitiv, motivatsion, hissiy va xulq-atvor komponentlarini shakllantirish ko'rsatkichlari aniqlanadi. Shaxsning tuzilishi, umumta'lim maktab boshlang'ich sinf o'quvchilarida fuqarolikning o'ziga xosligi, axloqiy fazilatlarni shakllantirish va ularni birlashtirishning maqsadli pedagogik jarayonlari to'g'risida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim, jarayon, madaniyat, o'zlik, fuqarolik, o'ziga xoslik, xalq pedagogikasi, umumta'lim maktab, yosh avlod, o'quvchilar, jamiyat

Аннотация: В статье рассматриваются методические особенности работы по формированию гражданской личности, идентичности учащихся через знакомство молодежи со своей национальной культурой. Определены показатели сформированности когнитивного, мотивационного, эмоционального и поведенческого компонентов гражданской идентичности. Обсуждаются структура личности, специфика гражданской ответственности у младших школьников, целенаправленные педагогические процессы формирования и интеграции нравственных качеств.

Ключевые слова: образование, процесс, культура, личность, идентичность, народная педагогика, общеобразовательная школа, младшее поколение, среда, школьники

Annotation: The article discusses the methodological features of the work on the formation of the civic identity of students through the acquaintance of young people with their national culture. The indicators of the formation of the cognitive, motivational, emotional and behavioral components of civic identity are determined. The structure of the personality, the specifics of civic consciousness in younger schoolchildren, purposeful pedagogical processes of the formation and integration of moral qualities are discussed.

Key words: culture, civic identity, folk pedagogy, general education school, junior schoolchildren.

Fuqarolikning o'ziga xosligi - bu shaxsning shaxsiy ahamiyatga ega bo'lgan madaniy hayotda ma'lum bir davlat fuqarolari jamoasini bilishi. Shaxsning tuzilishi quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi: kognitiv, motivatsion, hissiy, xulq-atvor. Shaxsni shakllantirishning tarkibiy qismlari: vatanparvarlik tarbiyasi, millatlararo muloqot madaniyatini rivojlantirish va ularning birligida shaxs madaniyatini rivojlantirishdir. Umumta'lim maktab boshlang'ich sinf o'quvchilarida fuqarolikning o'ziga xosligini shakllantirish, axloqiy fazilatlarni shakllantirish va ularni birlashtirish maqsadli pedagogik jarayonidir. Ushbu nazariy pozitsiya bizga kichik yoshdagi o'quvchilarning o'quv jarayonini tashkil etishning pedagogik yo'nalishlarini va bir qator dastlabki talablarini belgilashga imkon beradi. Shaxsning ijtimoiy-madaniy rivojlanishi zamonaviy madaniyat bilan tanishish, umumjahon va milliy qadriyatlarni bilish, jamiyatimizdagi ijtimoiy

me'yor va qoidalarni o'rganish jarayonida yuzaga keladi. Shu bilan birga, bola shaxsiyatining individualligi namoyon bo'ladi, uning rivojlanishining umumiy yo'nalishi aniqlanadi va madaniy imtiyoz va ehtiyojlar shakllanadi. Kichik maktab o'quvchilarini o'z milliy madaniyati bilan tanishtirish, ularning turli tadbirlarda faol ishtirok etishi, jamiyatning axloqiy sohasidagi ijtimoiy tajribani o'zlashtirishi va bu tajribani borliqning sub'ektiv shakli - axloqiy fazilatlariga o'zlashtirishi jarayonida sodir bo'ladi.

Bu davrda maktabning rolini ortiqcha baholab bo'lmaydi. Maktab bolalar uchun ikkinchi uyga aylanadi va milliy o'zlikni shakllantiradi. Maktab jamiyat hayoti tizimining markaziy bo'g'ini bo'lib, uning yordamida milliylik g'oyasini va milliy madaniyat zanjirini tiklash mumkin. Sinfdan tashqari mashg'ulotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarida fuqarolikning o'ziga xosligini shakllantirishdagi tarbiyaviy tajribaning samaradorligi quyidagi ko'rsatkichlar bilan aniqlanadi:

- inson tug'ilib o'sgan joylari bilan bog'liqlik hissi;
- o'z xalqining tiliga hurmat;
- Vatan manfaatlari haqida qayg'urish;
- Vatan oldidagi burch tuyg'usi, uning sha'ni va qadr-qimmatini, erkinligi va mustaqilligini himoya qilish;
- fuqarolik tuyg'ulari va Vatanga sadoqatning namoyon bo'lishi;
- o'z mamlakatining ijtimoiy va madaniy yutuqlari bilan faxrlanish;
- Vatanning tarixiy o'tmishiga, xalqiga, urf-odat va an'analariga hurmat;
- insonparvarlik, mehr-oqibat, umuminsoniy qadriyatlar.

Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarni milliy madaniyati bilan tanishtirishni ta'minlash uchun qo'llaniladigan zamonaviy ta'lim texnologiyalari orasida loyiha texnologiyasini ajratib ko'rsatish mumkin. Bu ta'lim tashkiloti va o'quvchilarning oilalari o'rtasidagi maqsadli hamkorlikni ta'minlash bilan birga, fuqarolikning o'ziga xosligi asoslarini shakllantirishni samarali ta'minlaydi. Kichik vatanga muhabbatni kuchaytirish, millatlararo muloqot madaniyatini shakllantirish, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasiga qaratilgan dasturlar doirasida loyihalar amalga oshirish mumkin.

Bular "Mening ismim", "Mening ota-onam", "Mening oilam", "Mening oilam an'analari", "Mening qishlog'im", "Qishlog'imning tashkil topish tarixi", "Qishlog'imizga g'amxo'rlik" kabi loyihalar bo'lishi mumkin. Mashg'ulotlar davomida maktabda yaratilgan "Bahor", "Harbiy shon-shuhrat zali" va "Mehnat shuhrati zali" xalq hayotining mini-muzeyi imkoniyatlaridan keng foydalaniladi.

Ijtimoiy sheriklik doirasida qishloqdagi Madaniyat uylarining kutubxonasiga ekskursiyalar tashkil etish, kutubxonada qiziqarli uchrashuvlar, tematik ko'rgazmalar, rasm tanlovlari ("Nima qilmaslik kerak", "Nima yaxshi va nima yomon?", "Mening Vatanim" ... mavzularida) tashkil etilishi ijobiy natijalar beradi. Bayramlar va o'yin-kulgilarni tashkil etishda - kalendar, folklor, urf-odat va marosimlarga alohida e'tibor beriladi. Bunda ta'limning pedagogik yo'nalish vositalari bir yo'nalishida chuqur ishlab, tarbiyaviy jihatdan bir-birini to'ldiradi.

Bajarilgan ishlarning samaradorligini va o'quvchilarning yosh xususiyatlarini baholash, fuqarolikning o'ziga xosligini shakllantirishning kognitiv, motivatsion, hissiy va xulq-atvor komponentlari ko'rsatkichlari aniqlanadi. O'quvchilarda o'z milliy madaniyati bilan tanishish orqali fuqarolikning o'ziga xosligini shakllantirish usullarini joriy etish natijasida, tanlangan

tajribalarning samaradorligi sifat darajasini aniqlash va taqqoslab ko'rish mumkin. Shu bilan birga fuqarolikning o'ziga xosligi darajasini oshirish tendentsiyasi belgilanishi mumkin.

O'quvchilarda vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirishda ijobiy tendentsiya tashkil topadi. Amalga oshirilgan tadbirlar fuqarolik tuyg'ularini ijtimoiy amaliyotda amalga oshirish tajribasini beradi va ularning ijobiy ijtimoiylashuviga yordam beradi. O'quvchilar nafaqat o'z Vatanlari tarixi, balki o'zlarining "kichik Vatanlari" tarixiga ham qiziqishlari uyg'onadi, bu esa yoshlarda fuqarolikning o'ziga xosligining o'sishiga olib keladi. Shunday qilib, fuqarolikning o'ziga xosligini shakllantirish o'quvchilar yoshiga mos keladishi uchun eng istiqbolli yo'llar va vositalarni o'z ichiga olgan maxsus ishlab chiqilgan dasturga muvofiq yaxlit ta'lim jarayonida sodir bo'ladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Abrosimova, K.A. "Fuqarolik o'ziga xosligi" kontseptsiyasining mohiyatini tahlil qilish / K.A. Abrosimova // Sotsosfera milliy tadqiqot markazi konferentsiyalari to'plami. - 2014. - No 5. - B. 42-45.
2. Zorina T. Maktab o'quvchisining fuqarolik kompetensiyasi. Kirish rejimi: <http://www.den-zadnem.ru/page.php?article=147> (Kirish 20/12/2021)
3. Asafyev B.V. On musical and creative skills in children //Selected articles on musical enlightenment and education. L., 1973. - pp. 91-95.
4. Nurullaev F.G. The role of folklore in the raising of children. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. 8 No. 12, 2020 Part III ISSN 2056-5852.
5. Нуруллаев Ф.Г., Композиционный и исполнительский процесс в музыке // «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 576-581.
6. Нуруллаев Ф.Г. Импровизаторское творчество в XX веке по сфере музыке// «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 582-587.
7. Nurullayev F.G. [FORMATION OF AESTHETIC EDUCATION OF CHILDREN ON THE EXAMPLE OF BUKHARA FOLKLORE SONGS](#). Euro-Asia Conferences 1 (1), 34-36.
8. Nurullayev F.G. [METHODOLOGICAL REQUIREMENTS FOR THE SELECTION OF BUKHARA FOLK SONGS IN MUSIC EDUCATION](#). Web of Scientist: International Scientific Research Journal 1 (01), 83-88.
9. Nurullayev Farrux Gaybulloyevich. Maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy faoliyati. THE MULTIDISCIPLINARE JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY, VOLUME-3, ISSUE-4, ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, SJIF 2022-2.889, 2023-5.384 ResearchBib IF: 8.848 / 2023, 14-19.
10. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Музыкально-историческое наследие центральной Азии (психологический настрой армии Темура). Психология XXI столетия, 18-20 марта 2020 года С. 115-118.
11. Нуруллаев Ф.Г. Мусика таълимида Бухоро фольклор кўшиқларига кўйиладиган методик талаблар. Pedagogik mahorat, IImiy-nazariy va metodik jurnal 2020, 3-son. Vuxoro. B.175-180.
12. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Роль фольклорных песен в воспитании учащихся. Научно- методический журнал «Проблемы педагогики» №3(48). Москва 2020. С.15-17.

13. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Формирование эстетического воспитания детей на примере Бухарских фольклорных песен. «MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS» collection of scientific works of the international scientific conference Issue 4(260 Warsaw, Poland 2020. P. 139.
14. Nurullayev F.G., Madrimov B.K., Rajabov T.I. Teaching Bukhara Children Folk Songs in Music Lessons as an Actual Problem. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol.24, Issue 04, 2020 P. 6049.
15. Нуруллаев Ф.Г., Случайный выбор качественных характеристик материала по музыки или порядок его изложения в процессе создания музыки или исполнения опуса//«SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal. ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 588-593.
16. Nurullayev F.G. FORMATION OF AESTHETIC EDUCATION OF CHILDREN ON THE EXAMPLE OF BUKHARA FOLKLORE SONGS. Euro-Asia Conferences 1 (1), 34-36.
17. Nurullayev F.G The Role and Significance of Folk Music in Raising Children.European Journal of Innovation in Nonformal Education(EJINE) Volume 2| Issue 5| ISSN:2795-8612 . Accepted 14 May2022.
- 18.Nurullayev F.G. METHODOLOGICAL REQUIREMENTS FOR THE SELECTION OF BUKHARA FOLK SONGS IN MUSIC EDUCATION. Web of Scientist: International Scientific Research Journal 1 (01), 83-88.
- 19.Nurullayeva N.G., Nurullaeva N.K., Nurullaev B.G. Role and significance of folklor music in the upbringing of children of preschool age. Academicia An International Multidisciplinary Research Journal. Vol.10, Issue 10, October 2020.
- 20.Nurullayev F.G. Узлуксиз таълим тизимида Бухоро фольклор кўшиқларини ўргатишнинг ўрни ва аҳамияти// O'zbekiston Milliy Universiteti xabarları, Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2021-yil 6-son.- Toshkent. B.177-186.
- 21.Нуруллаев Ф.Г., Музыкальный процесс в западной музыке// «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021. - pp.570-575.
22. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Роль фольклорных песен в воспитании учащихся// Научно – методический журнал «Проблемы педагогики». №3 (48). - Москва 2020.- С.15-17.
23. Nurullayev F.G The Role and Significance of Folk Music in Raising Children.European Journal of Innovation in Nonformal Education(EJINE) Volume 2| Issue 5| ISSN:2795-8612. Accepted 14 May2022.
- 24.Nurillaev F.G. Results of Experimental Work on Teaching Bukhara Folk Songs in Music Education and their Effectiveness. International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD) Special Issue on Modern Trends in Science, Technology and Economy.P.106-109.Available Online: www.ijtsrd.com e-ISSN: 2456 – 6470
- 25.Нуруллаев Ф.Г., Норова Ш.У. Психология музыкальных дидактических игр на интегрированных занятиях// Вестник интергративной психологии. Журнал для психологов. Выпуск №17, 2018. – С.295-299.
- 26.Nurillaev Farrukh Gaybullaevich-** The technology of organizing the aesthetic education of students by means of folk songs. European Chemical Bulletin (Scopus-Q3) ISSN2063-5346. 2023, 12 (Special Issue7), 1987-1996

27.Фаррух Гайбуллоевич Нуруллаев. Моделирования педагогических с музыкальным уклоном действие объектов через математический аппарат в педагогике// SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL, ISSN 2181-0842, VOLUME 3, ISSUE 1, JANUARY 2022.589-595.

28.Фаррух Гайбуллоевич Нуруллаев. Интерактивные уроки музыки по программы STEAM// SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL, ISSN 2181-0842, VOLUME 3, ISSUE 1, JANUARY 2022.595-602.

29. Нодира Каримовна Нуруллаева. Методические аспекты музыкального образования, особенности обучения народных песен в 5-7 классах// SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL, ISSN 2181-0842, VOLUME 3, ISSUE 1, JANUARY 2022.957-963.

30. Farrux Gaybulloyevich Nurullayev Bolalarning musiqiy ta'limi. Darslik. O'zbekiston Respublikasi Oliy o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2022 yil 19 iyuldagi 233 – sonli buyrug'iga asosan. Ro`yxat olish raqami 233 -0355